

תהלים פרק קלז

(ה) אם אֶשְׁכַּח יְרוּשָׁלַם תִּשְׁכַּח יְמִינִי :

(ו) תִּדְבַק לְשׁוֹנֵי לְחִפֵי אִם לֹא אֶזְכְּרֶכִי אִם לֹא אֶעֱלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שְׁמֹחֲתִי :

ישעיהו פרק טו

(י) שְׁמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֲהַבְיָה שִׁישׁוּ אֶתְּהָ מְשׁוֹשׁ כָּל הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ :

מלאכי פרק ג

(ז) לְמִימֵי אֲבֹתֵיכֶם סָרְתֶם מִחֻקֵי וְלֹא שְׁמַרְתֶם שׁוּבוּ אֵלַי וְאֶשׁוּבָה אֲלֵיכֶם אָמַר יְקֹנֵק צְבָאוֹת וְאָמַרְתֶם בְּמָה נָשׁוּב :

(ח) הִיָּקַבַע אֲדָם אֶלְהִים כִּי אֲתֶם קִבְּעִים אֹתִי וְאָמַרְתֶם בְּמָה קִבְּעִנֶנְךָ הַמַּעֲשֵׂר וְהַתְּרוּמָה :

(ט) בְּמִאֲרָה אֲתֶם נֹאֲרִים וְאֹתִי אֲתֶם קִבְּעִים הַגּוֹי כָּלֹ :

(י) הִבִּיאוּ אֶת כָּל הַמַּעֲשֵׂר אֶל בֵּית הָאוֹצָר וַיְהִי טָרֶף בְּבֵיתִי וּבְחֲנוּנֵי נָא בְּזֹאת אָמַר יְקֹנֵק צְבָאוֹת אִם לֹא אֶפְתַּח לְכֶם אֶת אַרְבֹּת הַשָּׁמַיִם וְהִרִיקֹתִי לְכֶם בְּרֶכֶת עַד בְּלִי דִי

תהלים פרק קכו

(א) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת בְּשׁוּב יְקֹנֵק אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינֵנו כְּחֻלְמִים :

(ב) אֲזִי וְיִמְלֵא שְׁחוֹק פִּינוּ וְלִשְׁוֹנֵנוּ רָנָה אֲזִי יֹאמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל יְקֹנֵק לַעֲשׂוֹת עִם אֶלְהָ :

תהלים פרק כ

(יא) עֲבְדוּ אֶת יְקֹנֵק בְּיָרְאָה וְגִילוּ בְּרַעְדָּה :

משלי פרק יד

(כג) בְּכָל עֵצָב יִהְיֶה מוֹתֵר וּדְבַר שְׁפָתַיִם אֵךְ לְמַחְסוֹר :

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף ל עמוד ב

מאי וגילו ברעדה? אמר רב אדא בר מתנא אמר רבה במקום גילה שם תהא רעדה. אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה דהוה קא בדח טובא, אמר: וגילו ברעדה כתיב! אמר ליה: אנא תפילין מנחנא. רבי ירמיה הוה יתיב קמיה דרבי זירא, חזייה דהוה קא בדח טובא, אמר ליה, +משלי י"ד+ בכל עצב יהיה מותר, כתיב! - אמר ליה: אנא תפילין מנחנא. **מר בריה דרבינא עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהוו קבדחי טובא, אייתי כסא דמוקרא, בת ארבע מאה זוזי, ותבר קמייהו, ואעציבו. רב אשי עבד הלולא לבריה, חזנהו לרבנן דהוו קא בדחי טובא, אייתי כסא דזוגיתא חירותא ותבר קמייהו, ואעציבו.** אמרו ליה רבנן לרב המונא זוטי בהלולא דמר בריה דרבינא: לישרי לן מר! - אמר להו: ווי לן דמיתנן, ווי לן דמיתנן! אמרי ליה: אנן מה נעני בתרך? - אמר להו: הי תורה והי מצוה דמגנו עלן? **אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה, שנאמר: +תהלים קכ"ו+ אז ימלא שחוק פינו ולשונונו רנה, אימתי - בזמן שיאמרו בגוים הגדיל ה' לעשות עם אלה.** אמרו עליו על ריש לקיש, שמימיו לא מלא שחוק פיו בעולם הזה מכי שמעה מרבי יוחנן רביה.

תוספות מסכת ברכות דף לא עמוד א

אייתי כסא דזוגיתא חירותא - מכאן נהגו לשבר זכוכית בנושואין.

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף כא עמוד א

אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז וכו' י"מ שטעם הדבר מפני חורבן בהמ"ק אבל שלא בשעת חורבן מותר ואין זה נכון דא"כ לא היה לו לומר בעוה"ז אלא משחרב בהמ"ק אסור לאדם

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לא עמוד א

אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעולם הזה. אין הטעם שאסור משום אבילות החורבן אלא משום שלא יתגבר יצרו עליו מתוך השחוק אבל לימות המשיח דליכא יצר הרע ליכא למיחש:

שו"ת יביע אומר חלק ד - אה"ע סימן ט

א. אודות מה שנהגו לשבר כוס של זכוכית בגמר שבע ברכות שבחופה, הנה ידוע שעיקר מנהג זה מיוסד ע"פ הגמרא (ברכות לא) רב אשי עבד הלולא לבריה... וכו' התוס' שם... וכו' הראב"י... וז"ל הרוקח (סי' שנג), ומה ששוברין כלי זכוכית בנישואין לפי שנא' עבדו את ה' בשמחה וגילו ברעדה, במקום גילה שם תהא רעדה. והניף ידו שנית שם (בסי' שנה), שנוהג החתן לשבר כוס, כי הא דזוגיתא חירותא, על שם וגילו ברעדה. ע"כ. ונראה שלמד זאת מדסמין הש"ס האי עובדא למ"ש (ברכות ל:). אביי הוה יתיב קמיה דרבה, חזייה דקא בדח טובא, א"ל וגילו ברעדה כתיב, במקום גילה שם תהא רעדה. א"ל אנא תפילין קא מנחנא. ופי' תר"י, מפני שרוב השמחה גורמת להמשך אחר תענוגי עוה"ז וישכח עניני הבורא וכו'...

תלמוד בבלי מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

לקח חצר ובה זיזין וגזזטראות - הרי היא בחזקתה. אמר רב הונא: נפלה - חוזר ובונה אותה. מיתיבי: אין מסידין ואין מכיירין ואין מפיחיין בזמן הזה; לקח חצר מסיידת, מכיירת, מפויחת - הרי זו בחזקתה; נפלה - אינו חוזר ובונה אותה! איסורא שאני. ת"ר: לא יסוד אדם את ביתו בסיד, ואם עירב בו חול או תבן - מותר; ר"י אומר: עירב בו חול - הרי זה טרכסיד ואסור, תבן - מותר. ת"ר: כשחרב הבית בשניה, רבו פרושין בישראל שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין. נטפל להן ר' יהושע, אמר להן: בני, מפני מה אי אתם אוכלין בשר ואין אתם שותין יין? אמרו לו: נאכל בשר שממנו מקריבין על גבי מזבח, ועכשיו בטל? נשתה יין שמנסכין על גבי המזבח, ועכשיו בטל? אמר להם: א"כ, לחם לא נאכל, שכבר בטלו מנחות! אפשר בפירות. פירות לא נאכל, שכבר בטלו בכורים! אפשר בפירות אחרים. מים לא נשתה, שכבר בטל ניסוך המים! שתקו. אמר להן: בני, בואו ואומר לכם: שלא להתאבל כל עיקר אי אפשר - שכבר נגזרה גזרה, ולהתאבל יותר מדאי אי אפשר - שאין גזרין גזירה על הצבור א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה, דכתיב: +מלאכי ג'+ במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו, אלא כך אמרו חכמים: סד אדם את ביתו בסיד, ומשייר בו דבר מועט. וכמה? אמר רב יוסף: אמה על אמה. אמר רב חסדא: כנגד הפתח. עושה אדם כל צרכי סעודה, ומשייר דבר מועט. מאי היא? אמר רב פפא: כסא דהרסנא. עושה אשה כל תכשיטיה, ומשיירת דבר מועט. מאי היא? אמר רב: בת צדעא, שנאמר: +תהלים קלז+ אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי וגו'. מאי על ראש שמחתי? אמר רב יצחק: זה אפר מקלה שבראש חתנים. א"ל רב פפא לאביי: היכא מנח לה? במקום תפילין, שנאמר: +ישעיהו ס"א+ לשום לאבלי ציון לתת להם פאר תחת אפר. וכל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בשמחתה, שנאמר: +ישעיהו סו+ שמחו את ירושלים וגו'. תניא, אמר ר' ישמעאל בן אלישע: מיום שחרב בית המקדש, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, אלא אין גזרין גזרה על הצבור א"כ רוב צבור יכולין לעמוד בה; ומיום שפשטה מלכות הרשעה, שגזרת עלינו גזירות רעות וקשות, ומבטלת ממנו תורה ומצות, ואין מנחת אותנו ליכנס לשבוע הבן, ואמרי לה: לישוע הבן, דין הוא שנגזור על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ונמצא זרעו של אברהם אבינו כלה מאליו, אלא הנח להם לישראל, מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין.

רשב"ם מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

אלא הנח להם לישראל מוטב שיהיו שוגגין - במה שלוקחין נשים שאינם סבורים שיש איסור בדבר. ואל יהיו מזידין - דמשום דלא יוכלו לעמוד בה יבטלוה ונמצאו מזידין הלכך לא גזרין.

תוספות מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

מוטב שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין - בדבר שאין ידוע אם יקבלו כשנמחה בהן אם לאו, צריך למחות כדמוכח בפ' במה [בהמה] (שבת דף נה. ושם ד"ה ואף על גב) דאמרה מדת הדין אם לפניך גלוי לפניהם מי גלוי ונענשו אבל בדבר שאנו יודעים בבירור שלא יקבלו אמרינן מוטב שיהיו שוגגין וכו'.

חידושי הריטב"א מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

הא דאמרינן שאין גזרין גזירה על הצבור א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה. פי' ואם גזרו אינה גזירה כלל וכדמוכח מקרא דמיתיי עליה שנארו בחרם בגזירתם וקבעו להקב"ה כשעברו על הגזרה ונהנו מן החרם ואפילו הכי אי איכא הגוי כולו אין אי לא לא, ורובו ככולו כדאיתא בהוריות (ג' ב') וכבר ברירנא להא במסכת עבודה זרה (ל"ו א') בסייעתא דמארי שמיא יתברך ויתברך אמן אמן סלה.

רמב"ם הלכות ממרים פרק ב

הלכה ה

בית דין שנראה להן לגזור גזירה או לתקן תקנה או להנהיג מנהג צריכין להתיישב בדבר ולידע תחלה אם רוב הצבור יכולין לעמוד בהן או אם אין יכולין לעמוד ולעולם אין גזרין גזירה על הצבור אלא אם כן רוב הצבור יכולין לעמוד בה. הלכה ו

הרי שגזרו בית דין גזירה ודימו שרוב הקהל יכולין לעמוד בה, ואחר שגזרוה פקפקו העם בה ולא פשטה ברוב הקהל הרי זו בטלה ואינן רשאים לכופ את העם ללכת בה.

הלכה ז

גזרו ודימו שפשטה בכל ישראל ועמד הדבר כן שנים רבות ולאחר זמן מרובה עמד בית דין אחר ובדק בכל ישראל וראה שאין אותה הגזרה פושטת בכל ישראל, יש לו רשות לבטל ואפילו היה פחות ב מבית דין הראשון בחכמה ובמנין.

רדב"ז הלכות ממרים פרק ב הלכה ה

ב"ד שנראה להם וכו'. פ' אין מעמידין וסמכו רבותינו על דברי רשב"ג ועל דברי ר' אליעזר ב"ר צדוק שהיו אומרים אין גזרין גזירה על הצבור אלא א"כ רוב הצבור יכולין לעמוד בה ואמר רב אדא בר אהבה מאי קרא במארה אתם נארים ואותי אתם קובעים הגוי כולו אי איכא הגוי כולו אין אי לא לא פירוש אינה חלה כשאר גזירות ויכולה להתבטל אף בב"ד קטן מיהו חלה היא לענין שצריכה שום היתר שהרי שמן נהגו בו איסור עד שבא ר' יהודה והתירו תוס':

לחם משנה הלכות ממרים פרק ב הלכה ו

הרי שגזרו ב"ד כו'. כתב הרב מהר"ר אליה מזרחי ז"ל בתשובה סימן נ"ז דסבירא ליה לרבינו דטעמא דאין רוב הציבור יכול לעמוד וטעמא דלא פשט איסורו ברוב ישראל כולה חדא מילתא הוא וכתב שם תדע לך דהרמב"ם ז"ל פתח דאינם יכולים לעמוד וסיים דלא פשט וכו' וכתב שם והא דתניא אין גוזרין וכו' אא"כ רוב הציבור יכולים לעמוד ה"ק אא"כ יכול להתפשט ברוב הציבור ומפני שהגורם להתפשטות הוא דיכול לעמוד בה והגורם להעדר ההתפשטות הוא העדר היכולת לעמוד בה לקח המחייב תמורת המתחייב ע"כ. ומ"מ קשה לי על דברי רבינו מאין הוציא חילוק זה דהיכא דמיד לא פשטה בטלה הגזירה מעיקרא אבל היכא דדימו שפשטה ועמד כן שנים הרבה ואח"כ בדקו וראו שלא פשטה אז צריכה היתר אלא שאין צריך ב"ד גדול אלא אפילו קטן. ונ"ל שיצא לו כן משום דהוקשה לו מה שהוקשה לתוספות וז"ל על ההיא דאמרו וסמכו רבותינו דהביא מקרא דבמארה אתם נארים וכו' דא"כ אפילו מעיקרא נמי לא חלה ולא היתה צריכה היתר ולמה הוצרך ר' יהודה נשיאה להתירה ודחקו התוספות עצמם בתירוץ קושיא זו ואמר דקרא לא קאמר אלא דלא חלה כשאר גזירות ויכולה להתבטל אפילו בב"ד קטן מיהו חלה לענין שצריכה שום היתר שהרי שמן וכו'. והא ודאי דוחק הוא דקרא משמע דאי ליכא הגוי כולו לא חלה כלל לכך תירץ רבינו דודאי דלא חלה כלל כיון שאין רוב הציבור יכול לעמוד דהיינו לא פשטה לדעת רבינו דכולה חדא מילתא אבל מ"מ תקנתא דשמן כיון שעמדו בה שנים הרבה ודימו שפשטה לכך צריכה היתר מיהא אלא שאפילו שיהא הבית דין קטן סגי והכי קאמר גמרא סמכו רבותינו להתיר בב"ד קטן מפני שראו דדרשינן מקרא דאם מתחלה ידעו שלא פשטה לא חלה כלל ואינה צריכה היתר ולכך היכא דדימו שפשטה מעלינן ליה דרגא דצריכה מיהא היתר אבל בודאי דסגי בב"ד קטן:

תוספות מסכת גיטין דף ז עמוד א

עטרות חתנים - פירש בקונטרס עטרה ממש ואין נראה דאמר עלה בפ"ב דסוטה (דף מט:): לא שנו אלא של ורד ושל הדס אבל של קנים ושל חילת מותר ואין דרך לעשות עטרה משל קנים אלא עטרות שעושים כעין כיפה ובראש כל אדם דקאמר לאו דווקא בראש ממש אלא למעלה מראש ובמס' מדות (ספ"ג דף לו.) דתנן העטרות שבחלונות פירשו נמי הגאונים כעין כיפות מוזהבות שעושין בחלונות ולא הויא כלילא דדהבא כההיא דבמה אשה (שבת דף נט:): דקאמר נפוק כמה כלילי בנהרדעא ודווקא לחתנים אסרו דומיא דעטרות כלות דמפרש בסוטה (דף מט:): דהיא עיר של זהב ובפרק במה אשה (דף נז.) אמר לא תצא אשה בעיר של זהב מכלל דבחול שרי אלא דוקא חתנים וכלות אסרו משום שמחה יתירה כדאמר' התם נמי (ב"ב ס:): זה אפר מקלה שבראש חתנים.

תורת חיים מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

מ"ם לא נשתה שכבר בטל ניסוך המים שתקו. נראה דהיינו הא דכתיב אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי, היה מתבנא על הפרושים הללו שרצו לפרוש עצמן מכל מה שהיו מקריבין על גבי מזבח זכר לחורבן ירושלים ומשמע נמי בסמוך שהיה ראוי לעשות כן מן הדין אלא שאין גזרין גזרה על הציבור וכו' לכך קאמר תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי לפי שכל הצמא לשתות לשונו מתדבק לחכו שנאמר דבק לשון יונק אל חכו בצמא וקאמר שיעשה זכר לירושלים ויפרוש עצמו מכל דבר שהיו מקריבין על גבי המזבח ואפילו מ"ם לא ישתה וידחוק עצמו לשתות מי תותים אלא אם כן לא ימצא לשתות אפילו מי תותים ויסבול הצמאון כל כך עד שיתדבק לשונו אל חכו אז בעל כרחו ישתה מ"ם ולא יזכור ירושלים והכי קאמר תדבק לשוני לחכי אם לא אזכרכי שאם לא אזכרכי הוא מחמת רוב הצמאון שכבר דבק לשוני לחכי וקרא מסיפיה לרישיה מידרש.

אלא כך אמרו חכמים סד אדם את ביתו בסיד ומשייר כו'. ואם תאמר אמאי נקט הנך תלת מילי דוקא וי"ל לפי שכל אדם מוכרח להנך תלת מילי דהיינו לחם לאכול ובגד ללבוש ובית לדור בו... ועוד לפי שהעבודה צריכה ג' דברים בית המקדש ובגדי כהונה וגוף הקרבן הצריכו חכמים לעשות זכר לשלשתן כשבונה בית ועושה בגד וכשעושה צרכי סעודה דגוף סעודת המזבח הוא.

זה אפר מקלה שבראש חתנים. סבירא ליה דראש שמחתי לאו דבוק הוא והוא כאלו כתיב על ראש בשמחתי ועוד נראה דדבוק הוא לפי שאמרו חכמים כל השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה נמצא כי תחילת שמחתו של אדם הוא יום חתונתו לכך קאמר אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי כי בתחילת שמחתו דהיינו יום חתונתו יעשה זכר לירושלים.

והטעם מה שנותנין אפר מקלה בראש חתנים נראה משום דבזמן הבית היו נותנין על ראש חתן וכלה עטרות... ורשב"ם ז"ל פירש ומשום דאיכא נמי אפר פרה נקט מקלה וזה נראה דוחק אלא נראה דלכך קאמר אפר מקלה דאפר שריפה בעינן זכר לשריפת ירושלים לאפוקי עפר סתם.

מאי על ראש שמחתי אמר רבי יצחק זה אפר מקלה. דברי תורה כפטיש יפוצץ סלע כן מתחלק לכמה ניצוצות, ונראה דהך קרא רמז נמי למה שנוהגין בליל פסח לאכול בצים זכר לחורבן כמו שכתב בשו"ע לפי שהמועדות לשמחה ניתנו כמו שנאמר ושמחת בחגך וחג המצות הוא ראש לכל המועדות בחדש הראשון וזה שאמר אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי שאעשה זכר לחורבן בראש כל המועדות אי נמי לפי שחייב האדם בליל פסח להיות שמח וטוב לב ולהראות כבוד עשרו דרך שמחה וחירות יותר מכל השנה כמו שכתבו הפוסקים ולפי שהמנהג להעלות הבצים בלילה ההוא בראש כל התבשילין לכך קאמר אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי.

דין הוא שנגזר על עצמינו שלא לישא אשה. כתבו התוספות תימה והא כתיב פרו ורבו ושמא על אותן שכבר קיימו וכו' **נראה דלאו קושיא היא דיש כח ביד חכמים לעקור דברי תורה בשב ואל תעשה** כדאשכחן בשופר של ראש השנה שאם חל ראש השנה בשבת אין תוקעין בו אע"ג דלאו מלאכה היא אלא דגזרינן שמא יעביירו ארבע אמות ברשות הרבים וכן גבי נטילת לולב שאין נוטלין כשחל יום ראשון בשבת משום הך גזרה.

חתם סופר מסכת בבא בתרא דף ס עמוד ב

רבו פירושי' בישראל שלא לאכול בשר וכו' וצ"ע מה עלה על דעת הפירושי' בחורבן בית שני להתאבל יותר ממה שתקנו נביאי' בחורבן בית ראשון לצום ד' צומות ולמסקנא נמי תיקשי דאסרו לסוד ביתו אלא א"כ משייר אמה וכן בסעידה ותכשיטי' מה שלא מצינו כן בבית ראשון גם ליישב לשון שכבר נגזרה גזרה מה לשון גזרה וכבר עמד על זה מהרש"א ח"א ע"ש ורשב"ם מייתי על זה שישו אתה משוש כל המתאבלי' עלי' ומאי שייטי' הכא עכנלע"ד דחורבן בית ראשון שנתגלה קצו ע' שנים ונתיאשו מלשוב עד סוף הזמן ובין הזמן הוא לא הי' מקום להתאבל אלא ביום שארעו בו מאורעו' לישראל היינו ד' צומו' אך בית שני שלא נתגלה קיצו וכל יומא ויומא זמני' הוא וכל יום שלא נבנה בו כאלו נחרב בו ותוחלת ממושכה מחלת לב והוא גזרה קשה מאוד כליון עינים ודאבן נפש ר"ל ראוי' להתאבל בכל יום ושעה וזאת הגזרה נרמזת בפסוק ששו אתה משוש כל המתאבל עלי' והל"ל ששו אתה משוש כל אשר התאבלו לשעבר או ה"ל למימר לע"ל ישישו אתה משוש כל המתאבלי' עתה עליה אבל השתא דקאמר בשניהם לשון הוה שישו אתה משוש כל המתאבלי' זהו קשה אע"כ רמז האי גזירה שכל יום ויום הוא בין אבילות ובין ששון והאבילות והששון שניהם הווים ע"כ אמר שלא להתאבל כלל א"א שכבר נגזרה גזירה שישו אתה משוש:

ואמנם הגאון מהר"מ אלמושיניו זצ"ל כ' ששו אתה משוש בלשון דבשעת האיבול הוא שעת השמחה דאילמלא דעתידה להבנות וזכרון ירושלי' עולה לטובה למעלה לא הי' אבל מתעורר בנפשותינו והי' נשכח כמת מלב וא"כ בשעת האיבול שישו אתה והיינו כל המתאבל על ירושלי' זוכר ורואה עתה בשמחתה באיבול הזה. וכיוצא בזה שמעתי בשם הגאון החסיד מחצית השקל זצ"ל זכור תזכור ותשוח עלי נפשי זאת אשיב אל לבי על כן אוחיל. פי' ע"י שאתה ה' זכור תזכור את ירושלי' לטובה עי"ז תשוח עלי נפשי בהתעורר אבל וזאת אשיב אל לבי ע"כ אוחיל כי בנה יבנה בב"א ודפח"ח שפתיים יושק:

ומי'ום שפשטה מלכות וכו' דין הוא שנגזר על עצמנו שלא לישא נשי' במרדכי דיבמו' ס"ל כפשוטו וכו' משו"ה אין כופי' עתה על קיום פ"ו ולא למי ששהה עשר שני' לגרש משום דבלא"ה ראוי הי' לגזור שלא לישא נשי' וכו' ומייתי לי' ב"ש בא"ע סי' א' ע"ש. ובדרוש אמרתי דכוונת חז"ל הי' כי הקב"ה נשבע בשמו הגדול שלא לכלות זרע ישראל בשום אופן ואלו הי' מלכות גזר להשמיד ולהרוג ולאבד את כל היהודי' ע"כ הי' הקב"ה גבור ומושיע ית"ש אלא שגזרי' גזירות ישראל קיימי' והקב"ה מסתיר פנים ע"כ ראוי' שאנחנו ניקום ונגזור כלי' על זרע אברהם ע"י ביטול פ"ו וע"כ יקום ה' ויושיע. אמנם איכא למיחש שהרשעי' שאינם שומעי' לקול חכמי' יזידו וישא נשים ויולידו וכיון שיתקיים זרע ישראל בשום אופן בעולם לא יהי' הכרח להגאל. ויתמעטו הצדיקי' ויתרבו זרע רשעי' ישראל. וזה הי' נ"ל טענת מרים עם עמרם גזירתך קשה משל פרעה כי עמרם גרש אשתו וסבר כל ישראל יגרשו נשותיהם ונמצא זרעו של אע"ה כלה מאליו וימהר ישועה ויחיש פדות. אבל נכזבה תוחלתו. כי עמדו הצדיקי' וגרשו נשותיהם והרשעי' לא גרשו ע"כ אמרה מרים גזירתך קשה משל פרעה: לישוע הבן נ"ל ע"ד שקורין לסדר נזיקין סדר ישועות ה"נ קורין ליום המילה יום ישוע הבן כי מזיקי' אותו שהרי משו"ה אין אומרי' שהשמחה במעונו משום דאיכא צערא לינוקא ע"כ הוה כעין היזק הבן קורי' לו ישוע הבן:

שו"ת יביע אומר חלק ג - יורה דעה סימן י

עפמ"ש בב"ב (ס:ו) דין הוא שנגזר על עצמינו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ולכן כ' המרדכי (יבמות סה) שאין לכוף על פו"ר בזה"ז. ושוב כתב דרוה"פ פליגי על המרדכי, וה"ט דס"ל שלא אמרו אלא לאותו הדור הקרוב לחורבן בהמ"ק, אבל אח"כ שהקילו האומות עולם מעלינו, חזר הדין לכוף על פו"ר וכו'. ע"ש. ובתוס' ב"ב שם כ', תימה דהכתיב פרו ורבו. ושמא על אותן שכבר קיימו פו"ר קאמר. ומ"ש זרעו של א"א כלה, היינו שלא יולידו אלא בן ובת. ע"כ. ופליגי על המרדכי יבמות הנ"ל. וכן העיר בתשו' ב"י והגר"א שם. ולולא דמסתפינא הו"א דהא דקאמר דין הוא שנגזר על עצמנו שלא לישא אשה ולהוליד בנים, ר"ל שלא לשאת אשה בת בנים דוקא, אבל לעולם צריך לשאת אשה (שאינה בת בנים, כגון בת ארבעים, כההיא דב"ב (ק"ט:)).

טור אורח חיים הלכות תשעה באב ושאר תעניות סימן תקנא

...ויש פרושים שמתענין מי"ז בתמוז ואילך ויש מתענין מבשר ויין וגרסינן בירושלמי מה יש ביניהם בין י"ז בתמוז לט"ב כ"א יום משהובקעה העיר עד שחרב הבית וי"א כנגד שלשה שבועים שהתענה דניאל ומנהג אשכנז היחידים נמנעים מבשר ויין מי"ז בתמוז ואילך ומראש חודש ואילך נמנעים כולם מבשר ויין זולת שבת שאוכלין ושותין כדרך כל השנה כולה וכן כתב הרמב"ן י"מ שנוהגים שלא לאכול בשר"י מר"ח עד התענית ונהגו הכל שלא ליכנס לבית המרחץ בשבת זו ואסור לשנות מנהג אבותינו:

בית יוסף אורח חיים סימן תקנא

י' (א) כתב הכל בו (שם כה:): יש נמנעים מאכילת בשר משנכנס אב לפי שאין שמחה אלא בבשר ואף על פי כן אין להמנע מהתבשיל שנתבשל בו הבשר דלצעורי נפשיה קא מכיין והא איצטער...

הגהות חתם סופר שם

...שאף שרבי יהושע ביטל דברי הפרושין, היינו שלא יחמירו לעולם, אבל לזמן קט של ג' שבועות יכולין להחמיר

שולחן ערוך אורח חיים סימן תקס

סעיף א

<א> משחרב בית המקדש, (א) תקנו חכמים שהיו באותו הדור * שאין בונים לעולם א בנין מסוייד ומכויר כבנין המלכים, אלא (ב) [א*] טח ב ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר מקום אמה על אמה (ג) כנגד הפתח ג בלא סיד; ד והלוקח חצר מסויידת ומכוירת (פירוש מצויירת), הרי זו (ד) [ג] בחזקתה ואין מחייבים אותו לקלוף בכותלים.

סעיף ב

* וכן התקינו שהעורך שלחן (ה) <ב> לעשות סעודה לאורחים, (ו) ה מחסר ממנו מעט (ז) ומניח <ג> מקום פנוי בלא קערה מן הקערות הראויות לתת שם; וכשהאשה עושה תכשיטי הכסף והזהב, משיירה מין ממיני התכשיט (ח) ו שנוהגת בהם, כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחתן נושא אשה, לוקח אפר מקלה ונותן בראשו במקום הנחת תפילין. הגה: [ג*] ויש מקומות שנהגו (ט) לשבר כוס בשעת חופה, או לשום מפה שחורה או שאר דברי אבילות בראש החתן (כל בו). וכל אלה הדברים <ד> כדי לזכור את ירושלים, שנאמר: אם אשכח ירושלים וגו' אם לא אעלה את ירושלים על (י) ז ראש שמחתי (תהילים קלז, ו).

ביאור הלכה סימן תקס

* שאין בונין לעולם וכו' - וביהכ"נ וביה"מ שרי בכל ענין אף בסיד לחוד ובלא שיור אמה על אמה [מ"א ופמ"ג]:
* וכן התקינו שהעורך שולחן וכו' - וכשהאשה עושה וכו' וכשהחתן נושא אשה וכו'. וצ"ע שכל זה אין נוהגין כלל [ח"א]:

מגן אברהם סימן תקס ס"ק ד

ד והלוקח חצר - דתלין שנעשה קודם החורבן או שנעשה ביד עכו"ם ולקחה ישראל ממנו אבל אם יודע שנעשה באיסור חייב לקלפו:

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן פו

והשוכר מסתבר לע"ד דאף בשכר בית שבנאו המשכיר לדור בו בעצמו שנעשה באיסור נמי אין לחייבו כדהביא כתר"ה מספר מגדל השן, דהא אינו ביתו, ואף שלענין מזוזה מה שפטור השוכר מדאורייתא כתבו התוס' בע"ז שם משום דתרי ביתך כתיבי, מ"מ הכא שהוא לאיסור דרבנן יש לפרש תרוייהו לקולא מחד ביתו, ורק בלוקח שהוא ביתו סובר המג"א שחייב לקלוף בנעשה אצל המוכר לו באיסור.

משנה ברורה סימן תקס

(א) תקנו וכו' - שכל דבר שמחה צריך לעשות בה דבר זכר לחורבן הבית וכמו שכתוב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. מסוייד ומכויר - הם [א] מיני ציור [ב] ואפשר לומר שדרך העולם שטחין בטיט ואח"כ סדין בסיד והמלכים עושין הכל בסיד ולפ"ז אפילו בסיד לבדו אסור ומדקאמר שאין בונין לעולם בנין וכו' משמע דאפילו ע"י שיור אמה על אמה אסור בזה והנה המחבר העתיק לשון הרמב"ם [ג] אבל דעת הטור דאפילו סדין בסיד ומצירין נמי מהני שיור אמה על אמה וכן המנהג:

(ב) טח ביתו בטיט וסד בסיד ומשייר וכו' - היינו שאותו אמה יהיה בלא סיד רק בטיט לבד והיכא שמערב חול בסיד נמי שרי [ד] ע"י ששיור אמה על אמה [ה] ויש מקילין ע"י חול דס"ל דהיכא דעירב חול שוב לא מקרי בשם סיד. והנה בזמנינו לא נהגו לשייר [ו] ואפשר משום דסומכין על היש מקילין ועכ"פ תמוה שהרי מלבנין הבתים בסיד לבד ואפשר דדוקא במיני סיד הנקרא גופ"ש שהוא לבן ביותר אסור משא"כ סיד שלנו אך כל זה דוחק וצ"ע על מה נוהגין היתר. והיכא שהוא טח בטיט לבד [ז] לכו"ע אין צריך לשייר כלל:

(ג) כנגד הפתח - היינו נוכח הפתח כדי שיראה מיד שיכנס בפתח ויש שמניחים פנוי למעלה מן הפתח בגובה ואינו נראה לנכנס ואפשר כדי שיתראה תמיד לפני בעה"ב היושב בפנים שעל רוב הוא יושב אצל הקיר אשר נוכח פתח הבית [שע"ת] ואותו השיור יהיה בלא סיד ודלא כאותן העושין אמה שחור דזהו ג"כ ציור [לבוש] ויש מקומות [ח] שעושין שחור וכותבין ע"ז זכר לחורבן [ט] ואותן התולין בגדי רקמה סביב כל הכתלים ישיירו ג"כ אמה על אמה:

שער הציון סימן תקס ס"ק ח (ח) אף דחיי אדם מחמיר גם בזה, מכל מקום נראה דאין למחות ביד המקילין, אחרי שהאליה רבה הביא בשם האגודה סמך להמקילין שעושין שחור המקום ההוא:

(ד) בחזקתה - דתלין שנעשה ביד עכו"ם ולקחה ישראל ממנו [י] ואם ידוע שנעשה ביד ישראל באיסור חייב לקלוף אמה על אמה. וכ"ז ככשהוא קיים [יא] אבל כשנפל אפילו אם ידוע שבפעם הראשון היה ביד עכו"ם מ"מ כשחוזר ובונה מחייב לשייר השיעור:

(ה) לעשות סעודה לאורחים - אפילו [יב] סעודת מצוה כמילה וחתונה וכ"ש שאר סעודות ועיין במור וקציעה דבסעודת שבת וי"ט [יג] לא יחסר שום דבר:

שער הציון סימן תקס ס"ק יג (יג) ואיסורא נמי איכא אם מקומו ניכר בשולחן שפנוי מקערה הראויה לתת שם, שאפילו בימי אבל אסור להראות שום דבר של פרהסיא, אבל בתכשיטי נשים צריך לשייר גם בשבת ויום טוב דלא מינכר השיור כולי האי [מור וקציעה]:

(ו) מחסר ממנו מעט - כלו' שאין נותן כל תבשילים הראוים לסעודה אלא מחסר [יד] מעט אפי כסא דהרסנא די בזה [מ"א]:
 (ז) ומניח מקום פנוי - דאל"ה [טו] לא יהיה ניכר [טז] החסרון אבל כשיניח פנוי ירגישו שהיה ראוי עוד תבשיל אלא שנחסר [ט"ז] והנה הלבוש השמיט תנאי זה [יז] אפשר דס"ל דמחסר מעט לבדה סגי:

שער הציון סימן תקס ס"ק טז (טז) היינו, כשמשייר איזה דבר שאין דרכו ליתן בכל סעודה, אבל אם שייר תבשיל אחד מה שרגילין במקום ההוא בסעודה, אז ניכר שחסר, רשאי אחר כך ליתן על השולחן ולסדר כל הקערות שיש לו בלי מקום פנוי [ט"ז]:

(ח) שנוהגת בהם - היינו אם יש לה הרבה מיני תכשיטין לא תשים כולם עליה בבת אחת רק בכל פעם תשייר אחת לזכור החורבן. ונשים המתקשטות במילוי [יח] גורמין לבד זה רעות רבות מאומות העולם המתקנאים בהם:
 (ט) לשבר כוס בשעת חופה - וזו היא ג"כ [יט] הטעם של שבירת כלי בשעת כתיבת התנאים. ויראה לשבור תחת החופה כוס [כ] שלם ואין בו משום בל תשחית כיון שעושין כן לרמז מוסר למען יתנו לב:
 (י) ראש שמחתי - אמרינן בשבת דף ס"ב דתענוג דאית ביה שמחה אסור ודלית ביה שמחה שרי [מ"א]: